

نه جات همید نه حمهد

شوین و مانهوه

۴- شوین و داسه پانن

بوونی مرۆف له ژینگه کۆمه لایهتی و سروشتی و میژووویه که ی، ئەو چوار چپوه داسه پوانه ن که سنووری جوولە و دهرپه رینه جۆراو جۆره کانی بوونی مرۆف له سههر زهوی سنووردار ده که ن و به ماناکانی خۆیان مرۆف گۆش ده که ن، مرۆف ده بی له ژینگه کۆمه لایه تیه که ی له سههر کولتور و داب و ده ستور و پهره رده یه کی حازر به ده ستدا بمی نیت ه وه، هه موو دهرپه رینه فیکری و فه لسه فیه کانی ههر له و چوار چپوه کۆمه لایه تیه دا بوونیان ده بی، ئەوانه ی له شویندا وه کو بیرکردنه وه له و چوار چپوه یه دهرچوون نامۆبوون به کۆمه لگه کانیان و سههر ده مانیک پتویست بوون بۆ تپیه ری بوون تا کو کۆمه لگه کان ئاشنایه تی له گه ل ئەو بیرانه دا په یدا که ن، به لام هه میشه ئەو بیرانه ههر له خولگه کۆمه لایه تیه کانیاندا له دایک بوونه، به و مانایه ی بوونی کۆمه لگه کان ههر خۆیان ئاراسته یه کی بیرکردنه وه ی دیاریکراو به تاکه کانیان ده به خشن، ئەوانه ی هه ولی تازه گه ریان داوه له کۆمه لگه کانیاندا، هه ولی ئەوه یان

به شی دووه م

داوه له مانا داسه پاپوه کانی شوین. دهرچنه دهره وه، نه شویننه کومه له خه لکیک کؤده کاته وه، بیر داسه پاپوی کومه لگه له باره گوره و فراوانه کهدا بیر داسه پاپوی ولاتیک و له پاشاندا کیشوهریکیش دهگریته خوئی، که هریه که وهکو کومه لیک له بیر داب و دستور و کولتوری جیاواز مرؤقه کان له سهر ئایدیال و بیرکردنه وه کانی خوین دیننه بوونه وه، نه کومه لگانه ی له بیر داسه پاپوه کانی کومه لگه که ی خوین تاکه کانی یاخی دین و یا به ره و نامؤبوونیکی دهرونی و زهینی دهچن، نه وان نازاره کانی نه گونجان له لایاندا هاویه های مانه وهیه له شویندا، یاخی بوون تهنه بیر ناکؤکیه کانی بیرکردنه وه نیه وهکو دابرائیکی بنه رتی له بیرکردنه وه، به لگو نه و دابرا نه فیکریه په یوهسته به و شویننه وه که کومه لگه ی له سهر دروست بوو کؤیانی کردوته وه، چونکه نه وه مانه وهیه له شوین که میژوو دروست ده کاو دهیخولقینئ نه وه که به تهنه بیرکردنه وه کان، هره ها شویننه شیوازی شوینی نیشته جی بوون و جوری جل و بهرگ و سیمای مرؤف و تهنه ات کاریکه ری زمانه وانی و که له پور و فولکوریش دینیتته کاپه وه، کاتیک بیرکردنه وه ی نوئی به شیکی زور له و شیوازی ژبان له شویندا به ره و گورانکاری ده بات نه و به لیاپیه وه هه ولی مرؤقه بؤ دهرچوون له که لتوری داسه پاپوی شوین، هه بویه شوین تهنه خول و بهرد و شاخ و روبریکی رووتی چه سپاوبن له لای مرؤفدا به لگو به شیکه له شیوازی ژبان و بیرکردنه وه و پورتیته کانی مرؤف، داسه پانندن له شویندا، دیسپلین کردنیک داسه پاپو نیه له ژبانی مرؤفدا، بهرنامه بؤ داپیژراو نیه، به لگو داسه پانندن به هایه کی میژوویی سروشتی هیه، هه بویه مرؤف هه میشه له خه وندایه به ره و شویننه نه زانراوه کان، کیشوهره بزره کان، به هه شته

نه و کومه لگانه ی له بیر داسه پاپوه کانی کومه لگه که ی خوین تاکه کانی یاخی دین و یا به ره و نامؤبوونیکی دهرونی و زهینی دهچن، نه وان نازاره کانی نه گونجان له لایاندا هاویه های مانه وهیه له شویندا

دوورهکان، زهویه نه زانراوو نه پنیهکان له پاشاندا کومه لگه نوځواز و پهرهسه ندوهکان، چونکه نه مانه نه شوینانه که کار دهکته سهر خولیا و بیرکردنه وهکانی مرؤف، ههروهها کار دهکته سهر رهوشت و ئایدیاله گؤراوهکانی مرؤف.

5- شوین وهکو نه دهب

زۆرینه چیروکه میلی و فۆلکلۆریهکان له پیتناوی خولقاندانی نهفسانهدا، شته به نرخ و گران به هاوسیحرارهکانی وهکو داو دهرمان، زیر و زیو، گیاندارى سیحری چاکه خواز، سیحرباز و جادوگه رهکان، کیژه جوانه پفیندراوهکان له شوینه رۆژانهیی و کومه لگهیی و سروشتی و نزیك و ئاساییهکان، دهردهکته دهرهوه نه بوونانه که مۆرکیتی (تهلیسمای، سیحراوی، شه پخوازی، به هاداری، پیروزی، هتد...) نهفسانهیی بهخۆوه دهگرن هه میسه له وشوینانه دان که زۆر دوورن که هه ندیکیان سهفه ری مانگ و یالیان دهوی، بۆچی نهفسانه له گپرانه وهدا شوین له شوینی ئاسایی ژبانی کومه لگهکان دهردهکات؟!

**گه پانی گلگامش به
دوای نه مری، گه پانی
نه بووه له شوین وهکو
سیحر و نهفسانه و
باوه پووانی نه
به بوونی نه و نه مریه له
شویندا، لهو باوه پهدام
که فیرعه ونهکان بویه
جهستهی خویان پیتول
کردوه، چونکه لهو
باوه ره دابوونه پهر جوو
له شویندا دهخولقی،
که واته گه پان به دوانی
شوین هاوبه های
گه پانه به دوای ژباند**

له رووی جوگرافیه وه ئاساییه مرؤفی کۆن بههوی نه توانینی برینی دهریاو چیا و روویار و دۆلهکان، نهیزانیوه لهو دیوسنوری شوینی خۆیه وه چ جیهانیک ههیه، له روویهکی دیکه وه لیكدانه وهی دهرچوون له شوینی خۆی ترسیکی گهره له لادا خولقاندوه، ههچ نه بی ترس له مردن، گه پانی گلگامش به دوای نه مری، گه پانی نه بووه له شوین وهکو سیحر و نهفسانه و باوه پووانی نه و به بوونی نه و نه مریه له شویندا، لهو باوه پهدام که فیرعه ونهکان بویه جهستهی خویان پیتول کردوه، چونکه لهو باوه ره دابوونه پهر جوو له شویندا دهخولقی، که واته گه پان به دوانی شوین هاوبه های گه پانه به دوای ژباند، له نه دهبی کلاسیکیدا له رووه مرؤفایه تی و جیهانیه که وهی، به که مین دهسته برداری

بوونی مرۆفی تیدا ږنگاله بوو به وهی شوین به هایه کی نیشتمانی و نه ته وهی پیوه وابهسته کرا به بی ئوهی مرۆف بتوانی ئه و سنورانهی ده که ونه ئه و دیوی ژیانه وه وهکو خه ونیک رهتکاته وه، بیرى نیشتمانی و شوین سنورانه کی خولقاند به لام سنوروی ئه ده ب ته نها له شویندا نیه به لکو له خه یالدايه، چونکه ئه ده بی کلاسیکی بیر کردنه وهی مرۆف له ئه فسانه وه گواسته وه واقیع و له پاشاندا به ره و خه یال که له ویدا مرۆف هیواکانی له گواسته وه له شویندا به دی دینی که له دوايیدا شوین وهکو شارستانی و بنیاتنای شارستانتیتی ویرای سهر ه لدانى بیرى نه ته وهی مرۆفی به ره و گه رانه وه بۆ سروشت و چونه ئه و دیوی واقیع ده برد ئه وهی له ئه ده بی رۆمانسیدا به کار هات رۆمانسیهت شهرمی له وه نه ده کرد که مرۆف به ره و سروشت و سه ره تایى بوونه کانی مرۆف بگه رپته وه به پیچه وانیهی ئه ده بی کلاسیکی که شوینی به رجه سته بوو کۆشکی میر و پادشاو ده سه لاتداره کان دووباره بوونه وه یان بی سنور بوو، خه ونی رۆمانسی له شویندا به ره و بیرکردنه له مردنی ده برد و له پاشاندا به ره و ئه و دیوی گۆږو مردنیشی ده برد تا کو ئه مرۆیش دوور که و تنه وه له شوین به گشتی کراوی وهکو شار له لای ئه وانیهی خاوه نی بیرکردنه وهی رۆمانسین شوینیکن ته نراون به گۆرستان و مه رگی بیرکردنه وه و خه یال، به پیچه وانیهی ئه مانیشه وه بیرى ته غریبى و بی هوودیهی و پوچگه رایى مرۆقیان به چاریک به ره و نامۆیهی برد، بیهووده یی هه ست پیکردنیکى تراژیدى بوو به شوینی مرۆف له سه ر زه وی که ئه و شوینه، شوینیکى تراژیدى و نه خواستراو نه ویستراوه که هه موو باوه ریک بۆ به ماقوول کردن و پاسا و هیئانه وه بۆ بوونی مرۆف ته نها خو بواردنه له راستیه نه گۆږ و چه سپاوه کانی چونکه له توانای مرۆفدا نیه راستیه کانی بوونی خو ی بگۆږی یا خود به ئاراسته یه کدا بیبات که له گه ل بوونی راسته قینه ی خویدا ها ورازی، گونجان ته نها هه ر مردنی روی سروشتیهی مردنه ئه و روهی که ده ری ده خات هه موو پاساوه کانی مرۆف بۆ خولقاندانی مرۆف به هه موو سه ره وه ری و عه قل و بیرکردنه وهی بۆ ئه وه ده چی که کۆتایى به روهیه روه بوونه وهی پرسیاره قورسه کانی بینى، سیسته م ما که کانی جهنگ و ویرانى، دابرا ن و بی بهش بوون و کاولکاری، میژوویه ک به بیهووده یی به سه ر چوو، میژوویه کی بیهووده یی دیکه ش به رپوهیه. له لایه کی دیکه بیرى ته غریب بوونی مرۆف بیریکه که له ناخیکى نا ئومیده وه سه ر ه لده دات، له بوونیکى زه به لاحی گه ر دوونیدا که مرۆف توانای زانینی میژوو قه باره و بوونی خو ی له ویدا نازانى پیشینه ی ئه وه بکات کامه رانی له کو یی ژیانى ئه ودا بوونی هه یه، نامۆیهی بوونی مرۆف چاره نووسیکی نه گۆره مادامه کی مرۆف

به‌شیک نیه له بناغه بنه‌په‌تی‌ه‌کانی بوونی خوئی ئەمەش وای لێ دەکات که ژیان له شویندا وه‌کو ژیانیکی نه‌ناسراو ژیانیکه به‌شیک نیه له بوونی راسته‌قینه‌ی ئەو و هەر ئەمەش وا ده‌کات که خودی ژیان تیگه‌یشتنیکى دیکه نه‌گریت‌ه‌وه خوئی جگه له‌و تیگه‌یشتنه‌چه‌سپاو‌ه‌ی که هه‌میشه مرۆف به‌ره‌و شوینه واقیعه‌که‌ی خوئی ده‌گه‌رینیت‌ه‌وه که ئەو له ناخه‌وه ره‌تی ده‌کاته‌وه و پێی رازی نیه، هەر له‌بەر ئەم هۆیه‌شه گه‌رانه‌وه بۆ شوین وه‌کو ژیان گه‌رانه‌وه‌یه بۆ مردن وه‌کو شوین ئەم تیکه‌ل بوونه‌ی له نیوان ژیان و شوین و مرۆفدا هه‌یه تیکه‌ل بوونیکى هه‌میشه‌یی و نه‌گۆره‌ چونکه ئەو تیکه‌ل بوونه بوونی ئەوه ئەم بیرکردنه‌وانه له شوین و ژیان و بوون وایان له مرۆف کرد که به‌ره‌و ئاراسته‌یه‌کی دیکه بروات به‌وه‌ی دابرا‌نیکى ته‌واو له‌نیوان خوئی و بووندا بدۆزیت‌ه‌وه هه‌روه‌ها له بوونه‌وه دابرا‌نیکى دیکه له نیوان خوئی و ژیاندا بینیت‌ه‌ کایه‌وه به‌مەش مرۆف هیچ ئینتیمایه‌کی نه‌ بۆ ئەو شوینه هێشته‌وه‌که تیايدا ده‌ژی نه‌ بۆ ئەوانی دیش که پیکه‌وه له شوینیکدا کۆده‌بنه‌وه به‌وه‌ی مرۆف چه‌ندیک له خوئی وورد بێته‌وه ئەوه‌نده هه‌ست به‌دابرا‌نه‌کانی ناوه‌وه‌ی خوئی بکات که‌چی من به‌ ده‌ورو پشت و خه‌لکانی ديه‌وه ده‌مبه‌ستیت‌ه‌وه له‌گه‌ردووندا مرۆف له‌سه‌ر زه‌وی وه‌کو شوینیک ئاماده‌یی هه‌یه ته‌نیا بیکه‌س له‌سه‌ر خۆیه‌تی په‌یوه‌ندیه‌کانی خوئی به‌و گه‌ردوونه‌وه دیاری بکات، به‌لام مرۆف ئەوه‌نده خوئی به‌ بچووکى و ته‌نیا‌یی و بێ پشت و په‌نایی ده‌بینیت‌ه‌وه که توانای ئەوه‌ی نیه وه‌لامی ئەو پرسیاره‌ بداته‌وه که‌چی به‌بوونمان ده‌به‌ستیت‌ه‌وه به‌و مانایه‌ی مرۆف له شوینیکدا ده‌ژی که شوینیکى نا سه‌نته‌ری و په‌راویز کراوه هه‌رچه‌نده ئەو له بچووکى بوونایه‌تی خوئی و شوینه‌که‌ی هه‌میشه به‌ره‌و گومان و پارایی و نیگه‌رانی ده‌چیت ئەم پرسیارانه‌ جوړیک له شله‌ژانی بیرکردنه‌وه‌ی گومرا‌ییان له‌لای مرۆفدا دروست کردووه هێزه‌کانی بیرکردنه‌وه هیواکان به‌ دوا رۆژ ئومیده‌کانی پاش مردن خه‌ونه‌کانی مانه‌وه ناتوانن له‌و گومانانه‌ی ناخى ناخه‌وه‌ی رزگارکه‌ن هەر بۆیه دیارده‌ی خۆکوشتن و پیرای ئەو سه‌ر ژمیریه‌ی هۆیه‌کانیان پۆلین ده‌که‌ن ناتوانن نه‌وازش و دلنه‌وا‌ییه‌کی ته‌واو له‌لای که‌سدا دروست بکه‌ن چونکه ئەو دلنه‌وا‌ییه ته‌نها پاساو‌یکن بۆ چاوه‌روانی کردنی مردن و رازی بوون به‌و شوینه‌ی لپوه‌ی له دایک ده‌بێ و له‌ویشدا ده‌مریت ئەو ده‌سته‌واژه‌یه‌ی ئاین زۆر له‌گه‌ل ئەم باوه‌رهدا یه‌ک ده‌گریت‌ه‌وه که مرۆف له‌ خۆل دروست کراوه‌و بۆ خۆل‌یش ده‌گه‌ریت‌ه‌وه به‌لام نه‌ک به‌و تیگه‌یشتنه‌ی که مرۆف هیچ زانین و هاوبه‌ش و هیچ دلنه‌وا‌ییه‌کی هه‌بیت نه‌ بۆ بوونی خوئی له‌سه‌ر زه‌وی و نه‌به‌و چاره‌نوسه‌ی که بۆی دیاری کراوه مرۆف وه‌کو گه‌رۆکیکه که پاش خولقاندنی له شوینیکدا پۆلین و

داړشتر او ه که ناتوانی هیچ پیشبینی و لیکدانه و په کی نارامی هه بیټ نه بۆ هوی مانه وهی و نه بۆ پاساوه رهوشتیه کانی مانه وهی خوی هر بویه مرؤف له ناخه وه ههست به وه دهکات که نه و له شوینه ناموویه و دهبی بگه ریته وه شوینی سه رته ایی خوی (بروانه لیکو لینه وه که مان به ناوی به رجهسته بوونی گهردوونی) یه وه، نه ههسته له ناخه وه به شیکي زور له توانا کانی دهکوژی و به شیکي زوری ههسته کانی سه رکوت دهکات، چونکه مرؤف وهکو بوونه وهریک قهت ناتوانی به ته وای هیزه کانی بیرکردنه وهی خوی دهربرینی له خوی بکات، نه مهش و دهکات مرؤف وهکو بوونه وهریک درک به خوی نهکات که دهتوانی تیگه یشتنیکی. بۆ شوینی خوی هه بیټ نه و رایانه ی له زانسته وه دین و ههروهک ناین بۆ خو لمان دهگه ریته وه له لایه که وه شوینی گومانه به وهی له ۱۰ ههزار سالی رابردوودا مرؤف به پیی هه موو به لگه نامه کان په رهسه ندنی عه قل و بیرکردنه وهی جهسته و توانا کانی ۳/۱ یه ، هه موو نه و گوزار کار یانه گه ر له سه ر بوونی مرؤفی بجه سپینین به ریته و به ژماره بۆ سه دان ملیون سال دهگه ریته وه له و با وهره دا نیم مرؤف له هه موو کاره سات و رودا وه گه ر دوونیه کانی ملیونه ها سال مایپته وه به لکو مرؤف دروست بوویه کی تازه ی نه م گهردوونه یه ی و به کاملیش هاتوته بوونه وه نه مهش وای لی دهکات که نه و له ناخه وه با وهری به وه نه بی که دروست بوونی له م گهردوونه دا وهکو سه نته ریک بوونایه تی و خاوه ن مال و ایټ به لکو نه و وای بیر دهکاته وه که نه و له په راویز بوونی بوونایه تی ه کی زه به لاح و بی سنوور دایه که گه ر مرؤف توانا کانی هه زاران جار گه وره تر بوونایه پیشبینی بۆ نه و بوونه ی خوی نه بیټ نه م بواره گه شه سه ندنیکی گه وره ی له نیو بیرکردنه وهی مرؤفدا به خو وه بینی به وهی مرؤف هه ولی دا له نه فسانه وه بچیت که له لیکو لینه وهی دا هاتوودا باس له کرؤکی فه لسه فی نه م بوونه ی مرؤف ده که یین له شویندا نه وهی ده مینیته وه په یوه سه سوزاویه کانی مرؤفه به شوینه وه ههروهک ده بنین شوین وهکو یه که یه کی بوونایه تی کامل له بیرکردنه وهی نه ده بیاتدا بوونی نیه ، شوین زیاتر په رش بوون و دابهش بوونیکي زهینی و عه قلی و سوزداریه له نه ده بیاتدا هه میشه شوینیکي دیکه ی نه دوزرا وه هه یه هه میشه گه رانه وه یه که هه یه بۆ شوینیک که که بزروه و دور و نه یینه هه میشه شوینیک هه یه له بیرکردنه وه که به دوویدا دهگه ریتن هه میشه شوینه کان نارام و دلنه وازش کار نین به لام هه میشه ش دهبی له گه ل شویندا سوزدارین چونکه له نه ده بیاتیشدا وهکو تیولؤژیا شوین شوینی دیکه ی به دوا وهی که نه زانرا وهی پینه گه یشتوه و دوره له بوونمانه وه